

Людмила Краснова, проф. (Дрогобич)

Noblesse oblige – стан твій, людино, тебе зобов'язує...

(Ярослав Радевич-Винницький. Етика і культура спілкування – Львів : Сполом, 2001; Етика і культура спілкування. Навчальний посібник. – К. : Знання, 2006. 291 с. 223 с. Серія «Вища освіта XXI століття».)

Переді мною – дві ошатно видані книжки. Їх приємно взяти до рук, погортати зміст. А тоді – зацікавленість тим змістом – і почати, не відволікаючись уже, читати і перечитувати і знов повертатися до змісту. Автор не зазначає, чи це 2-ге видання – 2006 року (зазвичай пишуть: виправлене, доповнене тощо). Тільки з'явилась позначка на другій книжці: Навчальний посібник. Проте деякі зміни, звичайно, є, як у змісті викладу, архітектоніці розміщення матеріалу, так і у призначенні певним колам реципієнтів. Автор цілком оправдано міг би об'єднати обидві форми звернення до користувачів, тому що коло тих, кому ці праці адресуються, значно ширші. На наш погляд, це не окремі шари суспільства, духовництво, працівники торгівлі, клерки в офісах або традиційні реципієнти – учні, студенти, вчителі, аспіранти. А військовикам хіба не слід прагнути стати культурною елітою суспільства? Якщо у першій книзі Радевич-Винницький вважає, що його праця «стане у пригоді (тепер чомусь почали вживати сполуку «стане у нагоді» – Л.К.) як тим, для кого слово є інструментом їхньої професії: педагогам, журналістам, священикам, політикам та ін., так і широкому загалові людей, особливо школярам і студентам, які хочуть удосконалитися в мистецтві спілкування, то в другому виданні він значно звузив коло адресатів. І чому наголошується лише саме на значенні слова у спілкуванні, а «посібник» пропонується тим, хто хоче добре знати рідну мову? Для цього існують інші посібники. І хіба нема спілкування без слів? А посмішка, яку так радить дослідник усім? До усміхненої людини легше звернутись, з нею приємно спілкуватись. А жести? Запрошення сідати через відповідний жест, увійти до оселі, а рука, що притиснута до серця? А вираз очей?

«Очима ти сказав мені: люблю» (Ліна Костенко). А кивок головою на знак згоди або навпаки? А рухи плечима?! Без слів можна передати і радість, і смуток, і насміх, іронію, зневажливість і – захват, екстатичні почуття. Можна без слів заохотити, попередити, привітати, підбадьорити. Автор широко висвітлює усі прояви і можливості спілкування.

Вчитаймося у назви запропонованих розділів: Мова і мовлення; Спілкувальна поведінка; Стилї мови і мовлення, Етикетна поведінка у мовленні (рекомендації для адресата), Фонетична сторона усного етикетного мовлення (інтонація, мовчання), Невербальні засоби спілкування (поза, погляд, міміка, вираз обличчя, пантоміміка тощо); Стандартні етикетні ситуації і т. ін.. Усе дуже цікаво, кожен розділ, кожен підрозділ ніби запрошує читача до «спілкування», уважного прочитання і використання.

Друга книжка дещо сухіша, більш стримана, більш академічна, більше пристосована до статусу підручника. Проте, обидві мають солідне наукове підґрунтя. Автор – учений, лінгвіст знайомить своїх читачів не лише з тим, яка має бути віддаль між спілкувальниками-мовцями, або комунікантами, якщо вони зустрілися на вулиці, пише про пози мовців, вираз обличчя й інші прояви етикету, але знайомить з проблемами стилів, фонетики, орфоєпії, лексики, фраземіки. Вживає сам і долучає читачів до широкого простору професійної термінології (у першому виданні книжки є словник – перелік вжитих термінів зі сторінкою використання). Тут допитливий читач ознайомиться із значенням таких термінів, як акультурація, алегроформа, антифразис, білінгвізм, деритуалізація, ідіолект, інтроверт, конотація, перцепція, фатична функція тощо і те, на якій сторінці дослідження вони функціонують. Ярослав Костянтинович – великий шанувальник термінів, тому намагається максимально увиразнити значення, довести його необхідність у процесі комунікації, пояснити походження.

З деякими рекомендаціями автора щодо манери вдягатися, зовнішності людини, колоративів і прикрас читач міг би і посперечатися, але це не головне. До того ж – *de gustibus non disputandum*. А є ще і мода! У стриманій, ненав'язливій формі Радевич-Винницький подає свої численні рекомендації (розділ 12) щодо поведінки людини на всі часи, у будь-якій ситуації – як

слухати балакучого комуніканта, як керувати своїми почуттями, як уникати пліток, не хизуватися, як запрошувати на танець (чи до танцю?), згадується пісня: «До танцю просим товариство! / Танцюйте всі – любіть життя! / Танцюйте все – любіть музики – / В танку знайдете забуття...».

Багато чого дізнаємося. Виявляється, є лайлива залежність. А як же її позбутися? Дещо з хороших і давніх традицій відходить, наприклад – листування (див. с. 163 першого видання). І сам автор пише про це із сумом: «Листування як засіб дистантної комунікації в минулому відіграло значно більшу роль, ніж у наші дні» (с. 163). «Листів не заступлять ані телефони, факси чи електронна пошта», – ніби спростовує цей д-р П. Моцюк. Мабуть що заступлять... На превеликий жаль.

Якщо «Етикет і культура спілкування» 2006-го року – навчальний посібник, то йому потрібен гриф, свого роду благословення на активне існування в суспільстві. Автор повинен розпочати клопотання. Слід прицільно визначити, кому посібник адресовано. Усім охочим? Так, але насамперед?

У цьому ж напрямі працює ще один науковець – лінгвіст Дрогобицького університету Богдан Пристай. Йому належать два видання «Як себе поводити» і «Українське весілля, хрестини» (Дрогобич, 2013). Обидва набули широкого розповсюдження в нашому регіоні. Вони компактні, зручні у користуванні, значну увагу приділено поведінці у храмі, ритуалові прощання з небіжчиком. Пан Богдан скромно назвав свою працю – «порадник» (Як себе поводити), але у підвалинах цього порадника – велика копітка праця, глибоке знання народних традицій, шанобливе ставлення до рідної історії, духовної і земної спадщини. «Як себе поводити» – це лише перший фрагмент повної назви цього порадника. Далі йдуть необхідні уточнення, саме в них інтригуюча привабливість: на роботі, навчанні, у кабінетах влади, при зустрічах і прощаннях, у громадському транспорті, на весіллі, у театрі, у ресторані, у храмі, на похороні.

Такі розвідки ушляхетнюють суспільство, збагачують духовне життя людини, скеровують думки до високих моральних зразків, нагадують про щось втрачене у вирі життя, урухомлюють потяг до вічних цінностей. Може, когось і не хвилює, як висловити комплімент, але як зберегти почуття гідності і бути громадянином

своїї вітчизни, ці видання – Я. Радевича-Винницького і Б. Пристая – вчать і вербально і невербально.

**Наталія Науменко, проф. (Київ)
Владислав Грещук, проф.(Ченстохова)**

Полістилістична основа творчих змагань зі словом

(Життя зі словом. Ювілейний збірник на пошану доктора філологічних наук, професора Миколи Ткачука / за ред. проф. М. Зимомрі. – Київ-Дрогобич : Посвіт, 2014. – 598 с.)

Упорядкування ювілейного збірника можна небезпідставно порівняти зі світотворенням. У центрі універсуму – постать того чи іншого ювіляра; галактиками навколо нього розпросторюються галузі науки, у яких він має зримо потужній, а тому й помітний слід; а планетами в цій своєрідній галактиці стають учні, нащадки та його послідовники як наставника. Звісно, кожен зі своїм унікальним стилем мислення та мовлення, кожен зі своїм макросвітом, із яких у сукупності виростає макросвіт конкретної наукової школи. У нашому контексті йдеться про Миколу Ткачука, відомого вченого-літературознавця, критика, педагога, члена Національної спілки письменників України, академіка АН Вищої школи України. Тому певним об'явленням святості став солідний науковий збірник «Життя зі Словом», що виданий з нагоди 65-річчя науковця. Творцями цього культурного полілогу виступили сімдесят авторів.

Зрозуміло, будь-яка нова книжка для майбутнього читача – невідомість, таємниця, загадка, цікавинка. Надто ж тоді, коли це – збірник наукових студій, що мають так звану «адресну» орієнтацію на читача. За давньою літописною традицією, Ювілейний збірник відкривається похвальною частиною на честь деміурга наукового макрокосмосу – Миколи Ткачука. Тут містяться окремі вітальні листи, дослідницькі статті; їхні автори – такі знані науковці, як Олександр Астаф'єв, Олександр Галич, Людмила Краснова, Ігор Добрянський, Микола Зимомря. До них належать, без сумніву, Людмила Бублейник і Роман Гром'як, які, на жаль, не дожили до